

Formeren met waarden en normen

Auteur(s):

Lecq, S.G.van.der.

Verschenen in:

ESB, 88e jaargang, nr. 4400, pagina 169, 18 april 2003

Rubriek:

Van de redactie

Trefwoord(en):

De informatie is geknapt. Balkenende mist het vertrouwen, Bos voelt zich belazerd door het laatste cda-voorstel en Balkenende vindt op zijn beurt de handelwijze van Bos geen voorbeeld van politieke integriteit. Deze grote woorden laten zien dat de politieke karakters onverenigbaar zijn. Op de nieuwe informatieronde wordt tijdens het schrijven van deze redactionele column al flink voorgesorteerd. Vooral de partijen die het cda en de vvd aan een kamermeerderheid kunnen helpen, komen in beeld. D66 zegt nooit nooit, de lpf lijkt bereid te zijn tot meeregeren, de sgp biedt eventueel gedoogsteun en de ChristenUnie is bereid te praten over meeregeren. Die laatste optie is interessant, omdat juist de kleine christelijke partijen sterk zijn in datgene waarmee het cda zich profileert onder de grote partijen: het werken op basis van waarden en normen. Zo heeft de demissionaire minister-president een waarden- en normendebat in gang gezet, dat diverse geleerden, beleidsmakers en andere betrokkenen voorbereiden. Nadat zij hun denkwerk hebben verricht, kan het echte debat beginnen en zal blijken wat de multiculturele samenleving wil inzetten voor het ontwikkelen van gemeenschappelijke normen en waarden. Onlangs verscheen de waarden- en normenwijzer van de Reformatorisch Maatschappelijke Unie (rmu)¹. Dit is een belangenorganisatie voor werkgevers, werknemers en zelfstandigen, die op bijbelse grondslag werkt. In de waarden- en normenwijzer van deze bond worden de tien geboden doorgelicht op de waarden die ze vertegenwoordigen. De aldus ontstane rijtjes van waarden worden samengevat in drie kernwaarden: rentmeesterschap ten aanzien van de schepping, dienstbaarheid jegens de naaste en gerechtigheid in de maatschappij. Deze kernwaarden geven aan waar we in het leven naar moeten streven. De normen geven aan hoe we dat kunnen doen. Immers, door je aan normen te houden kun je waarden realiseren. Bij rentmeesterschap horen bijvoorbeeld normen als 'zorgvuldig bewaren' en 'verantwoord ondernemen', bij dienstbaarheid gaat het bijvoorbeeld om zorg, respect en rechtvaardigheid en bij gerechtigheid valt te denken aan duidelijke handhaving door de wetgever, gehoorzaamheid aan de overheden en een veilige leefomgeving. Vervolgens vindt een vertaling plaats naar de dagelijkse praktijk, met concrete leefregels op het gebied van milieu, arbeidsomstandigheden en maatschappelijke omgang. Zo ontstaan helder afgeleide en duidelijke adviezen. Weliswaar zullen de leefregels ook worden onderschreven door velen die zich niet per se door de bijbel laten inspireren, maar dat doet de zaak geen kwaad. Op dit moment lijkt de lpf de eerste kandidaat voor de coalitie over rechts. Stel nu echter dat de kleine christelijke partijen toetreden tot de informatieonderhandelingen en dat ze met de waarden- en normenwijzer van de rmu aan tafel gaan zitten. Komt het cda dan in de problemen, komt klein-christelijk in de problemen of loopt het wel los? Die vraag is makkelijker gesteld dan beantwoord. Hoe ver moet je gaan om te kunnen voldoen aan 'milieubewust handelen', 'geen verspilling van materialen en middelen', 'de ander in zijn waarde laten', 'eerlijk zaken doen' en 'balans in arbeid en rust'? Dat hangt er maar net vanaf hoe je het bekijkt. Je kunt menen dat deze normen boven alles moeten worden gevolgd, of je kunt menen dat je er naar omstandigheden naar moet handelen. Daarnaast is er het probleem van de interpretatie. Wat wordt verstaan onder bewust, eerlijk en balans? Wie bepaalt wat eerlijk en billijk is en wanneer er genoeg veiligheid en bescherming zijn? Deze zaken zijn niet objectief vast te stellen. Net als in de economie zullen we het met intersubjectiviteit moeten doen. De waarden- en normenwijzer is inderdaad een 'wijzer', geen meetlat. Daarmee is het instrument niet nutteloos geworden, maar geproportioneerd tot het haalbare. De rmu is er immers niettemin in geslaagd met concrete voorzetten te komen waarmee waarden operationeel kunnen worden gemaakt. Volgens een zelfde aanpak kan het cda met de vvd en de ChristenUnie aan de slag om de gemeenschappelijke waarden te vertalen naar gedragsregels voor het komende kabinet. Dat is wel lastig nu de budgettaire situatie zo knellend is. Welke norm moet zwaarder wegen: die van het aflossen van staatsschuld vanwege zorg voor toekomstige generaties of die van stimulerend economisch beleid vanwege zorg voor vooral huidige generaties? Zijn religieuze normen strijdig met economische? Gelukkig helpt het cpb een handje, door voor te rekenen dat intergenerationale rechtvaardigheid rendeert. Additionele overheidsuitgaven kunnen door de beugel als ze voldoen aan drie criteria: vooral de jongeren en nog-niet-geborenen profiteren ervan, het toekomstige overheidssaldo wordt er beter van en de uitgavenverhoging is tijdelijk². Diverse soorten uitgaven worden vergeleken op basis van de groepen die erbij gebaat zijn en op basis van het consumptieve, dan wel investeringskarakter ervan. Het planbureau waarschuwt echter dat het maken van dit onderscheid maar al te gemakkelijk tot een te ruim uitgavenbeleid leidt. Uitgaven voor zorg en onderwijs kunnen echter worden verantwoord voorzover ze tot extra financieel rendement leiden. Aldus kunnen uitgaven voor zorg en onderwijs worden gemotiveerd op zowel religieuze als economische gronden. Zo moet het met de Staphorster variant toch kunnen lukken.

¹ Gratis verkrijgbaar via www.rmu.org

² H. ter Rele en E. Westerhout, Does an increase of public expenditure justify slower debt reduction?, CPB Report 2003/1, Den Haag, blz. 27-34.